EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 29.11.2024.
COM(2024) 558 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

par Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 11. decembra Direktīvas (ES) 2019/1 par apstākļu nodrošināšanu nolūkā dot dalībvalstu konkurences iestādēm iespēju efektīvāk izpildīt konkurences noteikumus un par iekšējā tirgus pienācīgas darbības nodrošināšanu transponēšanu

KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

par Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 11. decembra Direktīvas (ES) 2019/1 par apstākļu nodrošināšanu nolūkā dot dalībvalstu konkurences iestādēm iespēju efektīvāk izpildīt konkurences noteikumus un par iekšējā tirgus pienācīgas darbības nodrošināšanu transponēšanu

1. *ECN+* DIREKTĪVA – TĀS PIRMSĀKUMI UN MĒRĶI

ES pretmonopola noteikumu mērķis ir nodrošināt efektīvu konkurenci iekšējā tirgū. Līguma par Eiropas Savienības darbību ("LESD") 101. pants aizliedz tādus nolīgumus starp diviem vai vairākiem uzņēmumiem, kas ierobežo konkurenci, piemēram, karteļus starp konkurentiem nolūkā noteikt cenas. LESD 102. pants aizliedz uzņēmumiem, kuriem ir dominējošs stāvoklis tirgū, ļaunprātīgi izmantot šo stāvokli, piemēram, piešķirot nelikumīgas atlaides vai piemērojot plēsonīgas cenas.

Kopš 2004. gada konkurences iestādēm ES dalībvalstīs ("valsts konkurences iestādes") saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 1/2003 ([1]) ir piešķirtas pilnvaras kopā ar Eiropas Komisiju piemērot ES pretmonopola noteikumus.

Komisija un valsts konkurences iestādes ciešā sadarbībā ar Eiropas Konkurences tīklu ("EKT") īsteno ES pretmonopola noteikumus. Komisija parasti izmeklē tādu konkurenci ierobežojošu praksi vai nolīgumus, kas ietekmē konkurenci trijās vai vairāk dalībvalstīs, vai ja šķiet lietderīgi radīt ES mēroga precedentu. Valsts konkurences iestādēm parasti ir labas iespējas rīkoties gadījumos, kad to teritorijā tiek būtiski ietekmēta konkurence ([2]).

Piešķirot pilnvaras valsts konkurences iestādēm, ar Padomes Regulu (EK) Nr. 1/2003 tika izveidota decentralizēta sistēma ES pretmonopola noteikumu izpildes panākšanai, neparedzot sīki izstrādātus līdzekļus un instrumentus šo noteikumu piemērošanai valsts līmenī. Tas nozīmēja, ka, lai gan valsts konkurences iestādes piemēroja tās pašas materiālās normas, to izmeklēšanas un lēmumu pieņemšanas pilnvaras bija noteiktas valsts tiesību aktos.

Komisija, apkopojusi desmit gadu laikā gūto pieredzi darbā ar decentralizēto izpildes sistēmu, noteica dažas jomas, kurās bija nepieciešama turpmāka rīcība ([3]). Komisija 2017. gada 22. martā ierosināja direktīvu nolūkā dot dalībvalstu konkurences iestādēm iespēju efektīvāk panākt konkurences noteikumu izpildi un nodrošināt iekšējā tirgus pienācīgu darbību ([4]).

([1]) Padomes Regula (EK) Nr. 1/2003 (2002. gada 16. decembris) par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82. pantā (OV L 1, 4.1.2003., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2003/1/oj) ("Regula (EK) Nr. 1/2003").

([2]) Sk. 2.1. iedaļu "Sadales principi" Komisijas paziņojumā par sadarbību konkurences iestāžu tīklā (OV C 101, 27.4.2004., 43. lpp.).

([3]) Komisijas paziņojums *Regulā Nr. 1/2003 ietverto konkurences tiesību normu izpilde: pirmās desmitgades sasniegumi un nākotnes perspektīvas*, COM(2014) 453 final, 2014. gada 9. jūlijs.

([4]) COM(2017)142 final, 2017. gada 22. marts.

Eiropas Parlaments un Padome 2018. gada 11. decembrī pieņēma Direktīvu (ES) 2019/1 ([5]) ("*ECN+* direktīva"). Tās mērķis bija nodrošināt, ka valsts konkurences iestādēm ir: i) neatkarības pamatgarantijas un resursi; ii) galvenās izmeklēšanas, lēmumu pieņemšanas un naudas sodu piemērošanas pilnvaras; iii) iecietības programmas un iv) savstarpējās palīdzības mehānismi.

ECN+ direktīva stājās spēkā 2019. gada 3. februārī. Dalībvalstīm *ECN+* direktīva valsts tiesību aktos bija jātransponē līdz 2021. gada 4. februārim.

2. ŠĀ ZIŅOJUMA DARBĪBAS JOMA

Saskaņā ar *ECN+* direktīvas 35. pantu Komisija līdz 2024. gada 12. decembrim iesniedz Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojumu par direktīvas transponēšanu un īstenošanu. Attiecīgā gadījumā Komisija var *ECN+* direktīvu pārskatīt un, ja nepieciešams, iesniegt tiesību akta priekšlikumu.

Šajā ziņojumā galvenā uzmanība pievērsta tam, kā galvenie *ECN+* direktīvas noteikumi ir transponēti tajās dalībvalstīs, kuras ir pabeigušas transponēšanas procesu. Tajā uzsvērti galvenie uzlabojumi, kas šajās dalībvalstīs panākti ar *ECN+* direktīvas palīdzību, un galvenās problēmas, kas konstatētas saistībā ar direktīvas transponēšanu. Tajā arī sīki aprakstītas gaidāmās norises Eiropas Savienības Tiesas ("EST") judikatūrā, kas var turpmāk ietekmēt dažus *ECN+* direktīvas aspektus.

Tā kā daudzas dalībvalstis neievēroja transponēšanas divu gadu termiņu, vēl ir pāragri ziņot par to, kā ir īstenota *ECN+* direktīva, vai veikt tās jēgpilnu pārskatīšanu.

3. KOMISIJAS LOMA TRANSPONĒŠANAS PROCESA LAIKĀ UN PĒC TĀ

3.1. Komisijas tehniskā palīdzība dalībvalstīm

Neilgi pēc *ECN+* direktīvas pieņemšanas Komisija rīkoja sanāksmi ar visām dalībvalstīm, lai apspriestu tās noteikumus. Pēc tam un visu valstu likumdošanas procesu laikā Komisija atbildēja uz dalībvalstu jautājumiem par to, kā interpretēt *ECN+* direktīvas noteikumus, apsprieda iespējamos tās transponēšanas variantus un sniedza neoficiālus komentārus par valstu transponēšanas pasākumu projektiem ([6]).

3.2. Pārkāpumi saistībā ar transponēšanas pasākumu nepaziņošanu

22 dalībvalstis neievēroja transponēšanai paredzēto divu gadu termiņu ([7]). Komisija 2021. gada martā uzsāka pārkāpuma procedūru pret šīm dalībvalstīm par transponēšanas pasākumu nepaziņošanu. Komisija 2022. un 2023. gadā veica turpmākus pasākumus pārkāpuma procedūrās pret dalībvalstīm, kuras tai vēl nebija paziņojušas par kādiem transponēšanas pasākumiem: 2022. gada septembrī tā nosūtīja argumentētus atzinumus

([5]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/1 (2018. gada 11. decembris) par apstākļu nodrošināšanu nolūkā dot dalībvalstu konkurences iestādēm iespēju efektīvāk izpildīt konkurences noteikumus un par iekšējā tirgus pienācīgas darbības nodrošināšanu (OV L 11, 14.1.2019., ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2019/1/oj) ("*ECN+* direktīva").

([6]) Piemēram, ir notikusi apspriešanās ar Komisiju par valsts konkurences iestādes finansēšanas sistēmas atbilstību, ņemot vērā *ECN+* direktīvā noteiktās prasības par neatkarību (sk. 4. pantu un 17. apsvērumu).

([7]) Tikai Dānija, Vācija, Ungārija, Lietuva un Nīderlande līdz 2021. gada 4. februārim (vai drīz pēc tam) paziņoja Komisijai par saviem valsts transponēšanas pasākumiem, kā noteikts *ECN+* direktīvas 34. pantā.

Igaunijai, Luksemburgai, Polijai un Slovēnijai par direktīvas netransponēšanu; 2023. gada jūlijā tā izdeva pret Rumāniju vērstu argumentētu atzinumu un vērsās EST pret Igauniju.

Līdz 2023. gada decembrim visas dalībvalstis, izņemot Igauniju, bija transponējušas *ECN+* direktīvu. EST tiek izskatīta pārkāpuma procedūra pret Igauniju par netransponēšanu ([8]).

3.3. Komisijas veiktie transponēšanas pasākumu atbilstības novērtējumi

Saskaņā ar labāka regulējuma pamatnostādnēm ([9]) Komisija ir uzraudzījusi *ECN+* direktīvas transponēšanu dalībvalstīs, veicot atbilstības novērtējumus gan par valsts transponēšanas pasākumu pilnīgumu, gan atbilstību.

4. *ECN+* DIREKTĪVAS GALVENIE NOTEIKUMI UN TRANSPONĒŠANA

4.1. Neatkarība un resursi

ECN+ direktīvas III nodaļa nodrošina, ka valsts konkurences iestādēm, īstenojot ES pretmonopola noteikumus, ir nepieciešamās neatkarības garantijas un to rīcībā ir darba veikšanai vajadzīgie resursi, kas ir priekšnosacījumi ES pretmonopola noteikumu efektīvai izpildei.

Ar 4. pantu tiek ieviests neatkarības garantiju minimums valsts konkurences iestādēm. Dalībvalstis var brīvi noteikt papildu neatkarības garantijas. Direktīvā ir paredzēta darbības neatkarība, kas nozīmē neatkarību, pildot savus pienākumus un izmantojot pilnvaras (sk. 17., 18. un 22. apsvērumu). Dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka valsts konkurences iestāžu darbinieki nelūdz un nepieņem valdības vai citas publiskas vai privātas struktūras norādījumus un atturas no darbībām, kas nav atbilstošas to pienākumiem un pilnvarām; lēmumu pieņēmējus nevar atstādināt tādu iemeslu dēļ, kas saistīti ar viņu pienākumu pienācīgu izpildi un pilnvaru pienācīgu izmantošanu, un viņi ir jāatlasa, jāpieņem darbā vai jāieceļ atbilstoši skaidrām un pārredzamām procedūrām. Visbeidzot, valsts konkurences iestādēm vajadzētu būt pilnvarām pilnībā noteikt savas prioritātes, un tām vajadzētu būt iespējai noraidīt oficiālas sūdzības prioritātes apsvērumu dēļ.

Ar 5. pantu tiek ieviesta prasība dalībvalstīm i) nodrošināt, ka valsts konkurences iestādēm ir cilvēku, finanšu, tehniskie un tehnoloģiskie resursi, kas vajadzīgi, lai veiktu savus pamatuzdevumus saskaņā ar ES pretmonopola noteikumiem; un ii) nodrošināt šīm iestādēm neatkarību šo uzdevumu veikšanai piešķirtā budžeta izlietošanā. Preambulas 17. apsvērumā noteikts, ka naudas sodus, ko valsts konkurences iestādes piemēro par ES pretmonopola noteikumu pārkāpumiem, nevajadzētu izmantot šo iestāžu tiešai finansēšanai. Tas vajadzīgs, lai nodrošinātu to objektivitāti.

Pašlaik gandrīz visu dalībvalstu tiesību aktos ir paredzēts neatkarības garantiju minimums, kas prasīts *ECN+* direktīvā, arī skaidrs noteikums, kas garantē valsts konkurences iestāžu darbības neatkarību. Lielākā daļa dalībvalstu arī garantē, ka valsts konkurences iestādēm ir pietiekami resursi savu uzdevumu veikšanai. Valsts tiesību aktos ir paredzēta tieša garantija vai arī netieša garantija, jo valsts konkurences iestādes budžeta sadales procesā

([8]) Sk. lietu C-577/23, Komisija/Igaunija (*ECN+* direktīva).

([9]) SWD(2021) 305 final, pieejams: https://commission.europa.eu/document/download/d0bbd77f-bee5-4ee5-b5c4-6110c7605476_en?filename=swd2021_305_en.pdf, 39. un 40. lpp.

var ietekmēt tām pieejamos resursus. Citas valsts konkurences iestādes galvenokārt finansē sevi pašas, izmantojot obligātas uzņēmumu iemaksas.

Šīs *ECN+* direktīvas nodaļas transponēšana ir stiprinājusi valsts konkurences iestāžu neatkarību lielākajā daļā dalībvalstu. Tas ir panākts, pieņemot skaidrus noteikumus, kas garantē to darbības un budžeta neatkarību, atceļot iepriekšējās ministriju kontroles, ieviešot jaunus noteikumus interešu konfliktu novēršanai, palielinot lēmumu pieņēmēju aizsardzību no nepamatotas atstādināšanas un ieviešot skaidrus šo lēmumu pieņēmēju atlases kritērijus. Būtisks uzlabojums dažās dalībvalstīs ir arī pilnvaras noteikt izpildes prioritātes un noraidīt oficiālas sūdzības prioritātes apsvērumu dēļ.

Dažas dalībvalstis ir pieņēmušas skaidrus noteikumus, kas nosaka, ka valsts konkurences iestādei vajadzētu būt pietiekami resursu tās uzdevumu veikšanai. Dažās dalībvalstīs valsts konkurences iestāde pēc direktīvas transponēšanas ir saņēmusi papildu budžeta vai personāla resursus.

Tomēr atbilstības novērtējumi liecina, ka dažās dalībvalstīs valsts tiesību akti ļauj valdības amatpersonām piedalīties valsts konkurences iestāžu procedūrās.

Vienā dalībvalstī direktīvas 4. panta 3. punktā paredzētā aizsardzība no nepamatotas lēmumu pieņēmēju atstādināšanas neattiecas uz visiem lēmumu pieņēmējiem valsts konkurences iestādē. Turklāt vairākās dalībvalstīs valsts tiesību aktos nav skaidri definēts, kādi ir pieļaujamie atstādināšanas iemesli un jo īpaši kas ir "smags pārkāpums", kas varētu izraisīt atstādināšanu. Viena dalībvalsts ir arī noteikusi papildu atstādināšanas iemeslu, kas nav ietverts direktīvā.

Dažās dalībvalstīs valsts konkurences iestādēs nav pārredzamas procedūras iecelšanai amatā un skaidru lēmumu pieņēmēju atlases kritēriju.

Vienā dalībvalstī valsts konkurences iestādei nav skaidru pilnvaru noraidīt oficiālas sūdzības prioritātes apsvērumu dēļ.

Dažās dalībvalstīs nav garantiju, kas nodrošinātu, ka valsts konkurences iestādēm ir pieejami pietiekami resursi.

Visbeidzot, dažās dalībvalstīs valsts konkurences iestādēm, tērējot tām piešķirto budžetu, ir jāsaņem noteikts valdības apstiprinājums.

4.2. Izmeklēšanas un lēmumu pieņemšanas pilnvaras

ECN+ direktīvas IV nodaļā ir noteikts efektīvo pilnvaru minimums, kāds valsts konkurences iestādēm nepieciešams, lai veiktu izmeklēšanu un pieņemtu lēmumus. Mērķis ir nodrošināt, ka valsts konkurences iestādēm netiek liegts efektīvi izbeigt ES pretmonopola noteikumu pārkāpumu šādu pilnvaru trūkuma vai to darbības jomas ierobežojumu dēļ.

Direktīvas 6.–9. pants nodrošina, ka valsts konkurences iestādēm ir efektīvi izmeklēšanas instrumenti. Saskaņā ar 6. un 7. pantu iestādēm ir tiesības veikt nepieteiktas inspekcijas uzņēmumu telpās un ar darījumdarbību nesaistītās telpās. Saskaņā ar 8. pantu tām ir tiesības pieprasīt informāciju, un saskaņā ar 9. pantu tās ir pilnvarotas uzaicināt uz iztaujāšanu uzņēmumu pārstāvjus, citu juridisko personu pārstāvjus un fiziskas personas.

Ar 10.–12. pantu tiek ieviests lēmumu pieņemšanas pilnvaru minimums, kādam vajadzētu būt valsts konkurences iestādēm. Saskaņā ar 10. pantu šīm iestādēm ir pilnvaras konstatēt pārkāpumu, pieprasīt uzņēmumam to izbeigt un piemērot strukturālus un rīcību koriģējošus pasākumus. Tās var arī konstatēt pagātnē veiktu pārkāpumu. Saskaņā ar 11. pantu tām ir pilnvaras pēc savas iniciatīvas (*ex officio*) noteikt pagaidu noregulējuma pasākumus. Saskaņā ar 12. pantu tās var pieņemt uzņēmumu saistības.

Attiecībā uz izmeklēšanas pilnvarām gandrīz visas dalībvalstis ir saskaņojušas savus tiesību aktus ar direktīvu. Dažās dalībvalstīs tā rezultātā ir ieviestas jaunas pilnvaras, piemēram, pilnvaras veikt inspekcijas ar darījumdarbību nesaistītās telpās, veikt inspekcijas ar policijas palīdzību, turpināt inspekciju savās vai attiecīgi noteiktās telpās, nosūtīt informācijas pieprasījumus citām juridiskām un fiziskām personām un uzaicināt attiecīgās personas uz iztaujāšanu. Dažas dalībvalstis ir pārsniegušas direktīvā noteikto prasību minimumu, piešķirot valsts konkurences iestādēm pilnvaras uzdot jautājumus inspekcijās ar darījumdarbību nesaistītās telpās un aizzīmogot šādas telpas un attiecīgos dokumentus.

Tomēr vairākās dalībvalstīs atbilstības novērtējumi liecina par zināmiem ierobežojumiem attiecībā uz valsts konkurences iestādes pilnvarām veikt nepieteiktas inspekcijas uzņēmuma telpās un ar darījumdarbību nesaistītās telpās. Visbiežāk ierobežojums ir tāds, ka iestādei ir jāievēro juridiskie standarti, kas neatbilst direktīvā paredzētajiem. Ir konstatēti arī daži ierobežojumi saistībā ar valsts konkurences iestādes pilnvarām meklēt un kopēt elektroniskos dokumentus uzņēmuma telpās un turpināt inspekciju savās vai attiecīgi noteiktās telpās. Ne visas dalībvalstis ir transponējušas *ECN+* direktīvā prasīto tiesu iestādes iepriekšējo atļauju inspekciju veikšanai ar darījumdarbību nesaistītās telpās.

Turklāt dažās dalībvalstīs valsts konkurences iestādei ir liegts pieprasīt informāciju no citām fiziskām un juridiskām personām.

Dažās citās dalībvalstīs valsts konkurences iestādei ir liegts uzaicināt citu juridisko personu pārstāvjus un/vai fiziskas personas uz iztaujāšanu.

Attiecībā uz lēmumu pieņemšanas pilnvarām visu dalībvalstu tiesību aktos tagad ir noteikts pilnvaru minimums, kas paredzēts *ECN+* direktīvā. Dažās dalībvalstīs, kurās valsts konkurences iestādei vēl nebija pilnvaru piemērot strukturālus un rīcību koriģējošus pasākumus, un dažās dalībvalstīs, kurās iepriekš valsts konkurences iestādes pēc savas iniciatīvas nevarēja pieņemt pagaidu noregulējuma pasākumus, ir panākti būtiski uzlabojumi. Dažās dalībvalstīs saistību lēmumu pieņemšanas procedūrā tika iekļauta tirgus viedokļu noskaidrošana. Dažas dalībvalstis ir izmantojušas *ECN+* direktīvas transponēšanu, lai pilnvarotu savas valsts konkurences iestādi pieņemt izlīguma lēmumus, lai gan direktīvā šādas pilnvaras nav paredzētas.

Tomēr atbilstības novērtējumi liecina, ka dažās dalībvalstīs valsts konkurences iestādei ir jāpierāda "leģitīmas intereses" konstatēt pagātnē izdarītu pārkāpumu. Šāda prasība nav iekļauta *ECN+* direktīvā.

4.3. Naudas sodi un periodiski soda maksājumi

Saskaņā ar *ECN+* direktīvas V nodaļu valsts konkurences iestādes uzņēmumiem var piemērot atturošus naudas sodus.

13. pantā ir paredzēts, ka valsts konkurences iestādes piemēro uzņēmumiem naudas sodus par ES pretmonopola noteikumu pārkāpumiem savās administratīvajās procedūrās vai lūdz

piemērot naudas sodus tiesvedībā, kas nav kriminālprocess. Tajā nodrošināts arī, ka tās var piemērot naudas sodus par izmeklēšanas pasākumu vai lēmumu neievērošanu.

Ar 14. pantu tiek ieviesti pamatparametri, kas valsts konkurences iestādēm būtu jāņem vērā, nosakot naudas soda apmēru. Tajā paredzēta arī iespēja piemērot naudas sodus uzņēmumu apvienībām, pamatojoties uz to biedru apgrozījumu. 15. pantā ir noteikts kopīgs minimālais pamats juridiski noteiktajam maksimālajam naudas sodam, ko var piemērot par ES pretmonopola noteikumu pārkāpumiem. Dalībvalstis var juridiski noteikt lielāku maksimālo naudas sodu.

16. pantā ir paredzētas pilnvaras piemērot periodiskus soda maksājumus, lai nodrošinātu izmeklēšanas pasākumu un lēmumu ievērošanu.

Pēc *ECN+* direktīvas transponēšanas valsts konkurences iestādes gandrīz visās dalībvalstīs ir pilnvarotas uzņēmumiem un uzņēmumu apvienībām piemērot iedarbīgus, samērīgus un atturošus naudas sodus, kā arī periodiskus soda maksājumus.

Ievērojami uzlabojumi tika panākti dažās dalībvalstīs, kur *ECN+* direktīvas īstenošana būtiski mainīja to izpildes sistēmu. Divas dalībvalstis pārgāja no tīri krimināltiesiskas izpildes sistēmas uz jauktu civiltiesisku / krimināltiesisku sistēmu, kurā naudas sodus tagad var piemērot vai apstiprināt arī civillietu tiesa. Divas citas dalībvalstis, kurās jau bija izpildes sistēma, kas atbilda direktīvai, izmantoja iespēju padarīt savu sistēmu efektīvāku: vienā dalībvalstī valsts konkurences iestādei vairs nav jāvēršas tiesā, un tā var piemērot naudas sodus savu administratīvo procedūru ietvaros; citā dalībvalstī valsts konkurences iestādei vairs nav jāievēro krimināltiesiska procedūra, lai piemērotu uzņēmumiem naudas sodus.

Turklāt dažas dalībvalstis ir palielinājušas naudas sodu maksimālo apmēru, bet citas ir ļāvušas piemērot naudas sodus par procesuāliem pārkāpumiem. Vēl kādā dalībvalstī ir noteikts "uzņēmuma" jēdziens, un tagad tur var piemērot naudas sodus mātesuzņēmumiem un tiesību pārņēmējiem. Citās dalībvalstīs valsts konkurences iestādēm tagad ir pilnvaras piemērot naudas sodus uzņēmumu apvienībām, pamatojoties uz to biedru apgrozījumu, kā arī uzlikt apvienībai pienākumu pieprasīt no saviem biedriem iemaksas naudas soda segšanai.

Tomēr atbilstības novērtējumi liecina, ka vairākās dalībvalstīs joprojām pastāv daži ierobežojumi, saskaņā ar kuriem valsts konkurences iestādēm ir liegts piemērot procesuālos naudas sodus par izmeklēšanas pasākumu un/vai lēmumu neievērošanu, vai arī tās var piemērot šādus naudas sodus tikai par konkrētiem neatbilstības veidiem. Turklāt vienā dalībvalstī valsts konkurences iestādei vispirms būtu jāsauc pie atbildības fiziska persona, kas ieņem vadošu amatu, pirms par šo pārkāpumu piemērot naudas sodu attiecīgam uzņēmumam. Citā dalībvalstī naudas soda maksimālais apmērs, ko valsts konkurences iestāde var piemērot par ES pretmonopola noteikumu pārkāpumiem, neatbilst *ECN+* direktīvas prasībām.

4.4. Iecietība

ECN+ direktīvas VI nodaļā ir izklāstīti saskaņoti noteikumi attiecībā uz valsts iecietības programmām. Iecietības programmas ir svarīgs instruments, kas palīdz atklāt karteļus. Mērķis ir, samazinot atšķirības starp dalībvalstīs piemērojamām iecietības programmām, palielināt juridisko noteiktību uzņēmumiem, kuri vēlas pieteikties iecietības programmas izmantošanai, tādējādi nodrošinot, ka tiem ir stimuls sadarboties ar Komisiju un valsts konkurences iestādēm.

17. pantā ir paredzēti vienoti nosacījumi tādu uzņēmumu atbrīvošanai no naudas soda, kas atklāj informāciju par savu dalību slepenos karteļos. 18. pantā ir paredzēti nosacījumi naudas soda samazināšanai uzņēmumiem, kuri nekvalificējas pilnam atbrīvojumam no naudas soda, bet sniedz pierādījumus, kuriem ir būtiska pievienotā vērtība slepena karteļa pastāvēšanas pierādīšanā. 19. pantā ir precizēti vispārīgie nosacījumi, kas jāievēro ikvienam pieteikuma iesniedzējam, kurš lūdz iespēju izmantot iecietības programmu, nodrošinot pilnīgu sadarbību un to dalības kartelī izbeigšanu. 20. pantā ir paredzēti vienoti noteikumi par saskaņā ar iecietības programmu sniegto liecību formu, iesniegšanu un valodu.

Ar 21. pantu ievieš saskaņotus noteikumus atzīmēm attiecībā uz pieteikumiem par atbrīvojumu no naudas soda piemērošanas. Šie saīsinātie pieteikumi par atbrīvojumu no naudas soda ļauj piešķirt uzņēmumiem vietu iecietības programmas rindā, vienlaikus savācot pietiekami daudz informācijas un pierādījumu, lai tie varētu pretendēt uz atbrīvojumu no naudas soda. Ar 22. pantu tiek ieviesta racionalizēta kopsavilkuma pieteikumu sistēma. Tā ļauj pieteikuma iesniedzējiem, kuri ir iesnieguši Komisijai pieteikumu par iecietības programmas piemērošanu, iesniegt valsts konkurences iestādēm kopsavilkuma pieteikumus par to pašu slepeno karteli.

Visbeidzot, ar 23. pantu pieteikuma par atbrīvojumu no naudas soda iesniedzēju pašreizējiem un bijušajiem darbiniekiem ieviesta aizsardzība pret administratīviem sodiem un krimināsodiem, ja ir izpildīti noteikti nosacījumi.

Tagad visās dalībvalstīs ir ieviestas iecietības programmas, kurās izmanto vienotus noteikumus un procedūras. *ECN+* direktīvas transponēšanas rezultātā divās dalībvalstīs ir ieviestas administratīvās iecietības programmas. Citās dalībvalstīs iecietības programmas ir iekļautas primārajos vai sekundārajos tiesību aktos. Kopumā transponēšana ir veicinājusi iecietības programmu lielāku saskaņošanu visā ES. Dažās dalībvalstīs transponēšana ir veicinājusi arī atzīmju un kopsavilkuma pieteikumu ieviešanu. Citas dalībvalstis ir ieviesušas aizsardzību pret krimināsodiem pieteikuma par atbrīvojumu no naudas soda iesniedzēju darbiniekiem.

Visas dalībvalstis ir īstenojušas *ECN+* direktīvas pamatnoteikumus par iecietību. Tomēr atbilstības novērtējumi liecina, ka dažās dalībvalstīs valsts konkurences iestādēm nav liegts pieprasīt papildu informāciju no uzņēmumiem pēc tam, kad tie ir iesnieguši kopsavilkuma pieteikumu, un/vai nav prasības, ka tās pieprasa pilnu pieteikumu tikai izņēmuma gadījumos, pirms Komisija ir pieņēmusi lēmumu par to, vai turpināt lietu.

Dažās dalībvalstīs pieteikuma par atbrīvojumu no naudas soda iesniedzēju darbinieku aizsardzība pret administratīviem sodiem un/vai krimināsodiem nav paredzēta valsts tiesību aktos vai arī darbiniekam būtu papildus jāiesniedz individuāls pieteikums par atbrīvojumu no naudas soda. Citā dalībvalstī valsts tiesību akti piešķir prokuroram plašu rīcības brīvību lemt par to, vai šīs personas krimināli vajāt vai sodīt.

Līdzīga problēma ir tāda, ka vairākas dalībvalstis īpaši nepieprasa valsts konkurences iestādēm nodrošināt nepieciešamos kontaktus starp kompetentajām krimināvajāšanas vai sodu piemērošanas iestādēm to dalībvalstīs un citu dalībvalstu konkurences iestādēm, lai garantētu, ka pieteikuma par atbrīvojumu no naudas soda iesniedzēju darbinieki ir aizsargāti pret administratīviem sodiem un/vai krimināsodiem pārrobežu situācijās.

4.5. Savstarpēja palīdzība

ECN+ direktīvas VII nodaļā ir ieviesti saskaņoti noteikumi, kas atvieglo valsts konkurences iestāžu savstarpējo palīdzību. Šie savstarpējās palīdzības mehānismi dod valsts konkurences iestādēm iespēju efektīvi piemērot konkurences tiesības ārpus to robežām, tādējādi ļaujot decentralizētajai ES pretmonopola noteikumu izpildes sistēmai darboties kā vienotam veselumam.

24. pantā ir sniegta atļauja valsts konkurences iestāžu amatpersonām piedalīties un sniegt palīdzību inspekcijās un iztaujāšanā, ko viņu vārdā veic cita valsts konkurences iestāde. Tajā valsts konkurences iestādes arī ir pilnvarotas izmantot savas izmeklēšanas pilnvaras, lai konstatētu citu valsts konkurences iestāžu veikto pasākumu un pieņemto lēmumu neievērošanu. Saskaņā ar 25. un 26. pantu valsts konkurences iestādes var lūgt viena otrai paziņot par dokumentiem un izpildīt lēmumus to vārdā, izmantojot vienotu instrumentu.

Regulas 27. un 28. pantā ir noteikti sadarbības vispārīgie principi, piemēram, attiecībā uz piemērojamiem tiesību aktiem, vienotā instrumenta saturu, valodas prasībām, izmaksu segšanu, iespēju atteikt palīdzību un strīdu izskatīšanu saistībā ar savstarpējās palīdzības pieprasījumiem.

ECN+ direktīva ir stiprinājusi sadarbību starp valsts konkurences iestādēm. Tā ir piešķīrusi šīm iestādēm jaunas pilnvaras izmantot savus izmeklēšanas pasākumus, lai konstatētu neatbilstību izmeklēšanas pasākumiem un lēmumiem, ko pieņēmušas citas valsts konkurences iestādes. Tā ir arī ieviesusi "vienotu instrumentu", kas valsts konkurences iestādēm atvieglo savu aktu paziņošanu vai izpildi citās dalībvalstīs.

Tomēr atbilstības novērtējumi liecina, ka vairākās dalībvalstīs valsts konkurences iestādes nav nepārprotami pilnvarotas izmantot izmeklēšanas pasākumus, lai pārbaudītu citu valsts konkurences iestāžu veikto izmeklēšanas pasākumu un pieņemto lēmumu ievērošanu vai pieprasīt šādu savstarpēju palīdzību, vai apmainīties ar informāciju, kas savākta saistībā ar minēto, lai to izmantotu kā pierādījumu to izpildes procedūrās.

Vairākās dalībvalstīs nav skaidru pilnvaru pieprasīt, lai citas valsts konkurences iestādes paziņotu par aktiem vai izpildītu lēmumus, vai arī uz šīm pilnvarām attiecas stingrāki nosacījumi nekā tie, kas paredzēti direktīvā. Visbeidzot, dažas dalībvalstis neizslēdz iespēju piemērot valsts noilguma termiņus citu valsts konkurences iestāžu pieņemtajiem lēmumiem par naudas sodu, kas varētu liegt šīm iestādēm sniegt pieprasīto savstarpējo palīdzību.

4.6. Noilguma termiņi

ECN+ direktīvas VIII nodaļā ir ietverti noteikumi par noilguma termiņiem naudas sodu un periodisku soda maksājumu piemērošanai, ko veic valsts konkurences iestādes.

Saskaņā ar 29. panta 1. punktu valsts noilguma termiņu skaitīšana ir jāaptur vai jāpārtrauc uz laiku, kamēr saistībā ar to pašu ES pretmonopola noteikumu pārkāpumu noris izpildes procedūra citā valsts konkurences iestādē vai Komisijā. Tas nodrošina, ka EKT paralēlo pilnvaru sistēma darbojas efektīvi un ka citām valsts konkurences iestādēm netiek liegts pēc tam izmeklēt attiecīgo rīcību vai pieņemt lēmumu.

29. panta 2. punktā noteikts, ka dalībvalstīm ir jānodrošina, ka to noilguma termiņu skaitīšana tiek apturēta vai pārtraukta, kamēr to valsts konkurences iestāžu lēmumi par naudas soda piemērošanu tiek izskatīti tiesā. Tas neļauj ilgstošam apelācijas procesam

ietekmēt valsts konkurences iestāžu pilnvaras piemērot naudas sodus vai periodiskus soda maksājumus.

Būtisks uzlabojums, kas panākts ar *ECN+* direktīvas palīdzību, ir tāds, ka visām dalībvalstīm tagad ir noteikums, kas nodrošina, ka to valsts konkurences iestāžu iespējai piemērot naudas sodus un periodiskus soda maksājumus neiestājas noilgums laikā, kad Komisija vai cita valsts konkurences iestāde izskata to pašu pārkāpumu.

Tomēr atbilstības novērtējumi liecina, ka dažu valstu tiesību akti ir neskaidri attiecībā uz to, vai apturēšana vai pārtraukšana attiecas uz visiem pārkāpumā iesaistītajiem uzņēmumiem. Citi valsts tiesību akti ļauj uzsākt apturēšanu vai pārtraukšanu tikai ar nosacījumu, ka ir veikti konkrēti pasākumi (piemēram, oficiāla procedūras sākšana).

4.7. Vispārīgie noteikumi

ECN+ direktīvas IX nodaļā ir ietverti vispārīgi noteikumi par administratīvo valsts konkurences iestāžu lomu valsts tiesās, pušu piekļuvi lietas materiāliem, ierobežojumiem attiecībā uz piekļuvi informācijai un tās izmantošanu, kā arī pierādījumu pieļaujamību valsts konkurences iestādēs.

30. pants nodrošina, ka administratīvās valsts konkurences iestādes ir pilnvarotas iesniegt un/vai aizstāvēt savas lietas valsts tiesās.

31. panta mērķis ir ierobežot tādas noteiktu kategoriju informācijas izmantošanu, ko uzņēmumi iesniedz valsts konkurences iestādēm izpildes procedūru laikā. Uzlabojot juridisko noteiktību attiecībā uz šīs informācijas aizsardzību, *ECN+* direktīvas mērķis ir nodrošināt izpildes procedūru un iecietības un izlīguma programmu efektivitāti.

31. panta 2. punktā valsts konkurences iestādēm un to darbiniekiem ir noteikts vispārējs dienesta noslēpuma ievērošanas pienākums. 31. panta 3. punkts ierobežo piekļuvi saskaņā ar iecietības programmu sniegtajām liecībām un izlīguma iesniegumiem jebkurā attiecīgā procesā, kurā šie dokumenti var tikt izmantoti, piemēram, kriminālprocesā, kurā valsts konkurences iestādēm ir pienākums nodot savas lietas prokuroram. 31. panta 4. punkts ierobežo to, kā personas, kas ieguvušas piekļuvi valsts konkurences iestāžu izpildes procedūru lietas materiāliem, var izmantot no saskaņā ar iecietības programmu sniegtajām liecībām un izlīguma iesniegumiem iegūto informāciju. 31. panta 5. punkts aizliedz pusēm izmantot noteiktu kategoriju informāciju valsts tiesu tiesvedībās līdz brīdim, kad valsts konkurences iestāde ir slēgusi izpildes procedūru. Visbeidzot, 31. panta 6. punktā ir paredzēti īpaši nosacījumi saskaņā ar iecietības programmu sniegto liecību apmaiņai starp valsts konkurences iestādēm.

32. pants nodrošina, ka visi pierādīšanas līdzekļi ir pieļaujami kā pierādījumi valsts konkurences iestādēs neatkarīgi no to formas un datu nesēja veida.

Pēc *ECN+* direktīvas transponēšanas valsts konkurences iestādēm visās dalībvalstīs ir pilnvaras iesniegt un/vai aizstāvēt savas lietas valsts tiesās. Tomēr atbilstības novērtējumi liecina, ka dažās dalībvalstīs valsts konkurences iestādēm nav tiesību pārsūdzēt valsts tiesu iestādes atteikumu piešķirt iepriekšēju atļauju veikt inspekcijas.

Visās dalībvalstīs valsts konkurences iestādēm un to darbiniekiem ir pienākums ievērot dienesta noslēpumu. Turklāt visas dalībvalstis savos tiesību aktos paredz dažus

ierobežojumus attiecībā uz dažu informācijas kategoriju izmantošanu, jo īpaši saskaņā ar iecietības programmu sniegto liecību un izlīguma iesniegumu izmantošanu.

Tomēr atbilstības novērtējumi liecina par noteiktiem ierobežojumiem. Lielākajā daļā dalībvalstu valsts tiesību akti neierobežo piekļuvi saskaņā ar iecietības programmu sniegtajām liecībām un izlīguma iesniegumiem visās attiecīgajās procedūrās, kurās šie dokumenti var tikt izmantoti. Dažās dalībvalstīs tādas informācijas izmantošana, kas iegūta no saskaņā ar iecietības programmu sniegtajām liecībām un izlīguma iesniegumiem, izmantojot piekļuvi lietas materiāliem, nav nepārprotami ierobežota, pieļaujot to tikai *ECN+* direktīvā aprakstītajos īpašajos apstākļos. Turklāt dažās dalībvalstīs ierobežojums attiecībā uz noteiktu kategoriju informācijas izmantošanu gadījumos, kad vēl nav pabeigta valsts konkurences iestādes izpildes procedūra, nav paredzēts vai neattiecas uz visām valsts tiesu tiesvedībām.

Visās dalībvalstīs visi pierādīšanas līdzekļi ir pieļaujami kā pierādījumi valsts konkurences iestādēs neatkarīgi no to formas un datu nesēja veida.

5. GAIDĀMĀS NORISES JUDIKATŪRĀ SAISTĪBĀ AR *ECN+* DIREKTĪVU

Pēc *ECN+* direktīvas pieņemšanas EST tika iesniegti vairāki lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu par *ECN+* direktīvā paredzētajiem pienākumiem.

Lieta C-2/23 *FL und KM Baugesellschaft and S* ir Austrijas lūgums sniegt norādījumus par to, vai valsts tiesību akti var ļaut krimināllietu prokuroriem piekļūt saskaņā ar iecietības programmu sniegtajām liecībām un izlīguma iesniegumiem un izmantot tos. Paredzams, ka EST nolēmumā tiks sniegti norādījumi par saskaņā ar iecietības programmu sniegto liecību un izlīguma iesniegumu aizsardzību (31. panta 3. punkts) saistībā ar sadarbību starp valsts konkurences iestādēm un citām regulatīvajām vai kriminālvajāšanas iestādēm.

Apvienotajās lietās no C-258/23 līdz C260/23 *Imagens Médicas Integradas* un citi, kā arī lietā C-132/24 *Apap* un citi un lietā C-195/24 *Blueotter* un citi Portugāle lūdz sniegt norādījumus par to, vai e-pasta saraksti var izņemt inspekciju laikā uzņēmuma telpās, iepriekš nesaņemot tiesas atļauju. Lieta C-619/23 *Ronos* ir Bulgārijas lūgums sniegt norādījumus par to, vai konstitucionālās garantijas varētu ierobežot pilnvaras pārmeklēt tērzēšanas saraksti tāda klēpjdatora lietotnē, kas atrasts uzņēmuma telpu inspekcijas laikā. Paredzams, ka šie EST nolēmumi sniegs skaidrojumus par inspicēšanas pilnvarām (6. pants), pierādījumu pieļaujamību (32. pants) un dalībvalstu pienākumu izstrādāt procesuālās garantijas tā, lai panāktu līdzsvaru starp uzņēmumu pamattiesībām un pienākumu nodrošināt ES pretmonopola noteikumu efektīvu izpildi (14. apsvērums).

Lieta C-511/23 *Caronte & Tourist SpA* ir Itālijas lūgums sniegt norādījumus par to, vai termiņi, kas noteikti valsts konkurences iestādēm sūdzību iepriekšējai izmeklēšanai, ir saderīgi ar ES pretmonopola noteikumu efektīvu izpildi. EST nolēmumā, iespējams, tiks aplūkota arī šādu termiņu potenciālā ietekme uz valsts konkurences iestāžu pilnvarām noteikt izpildes prioritātes (4. panta 5. punkts).

Visbeidzot, lieta C-588/24 *Imballaggi Piemontesi* ir Itālijas lūgums sniegt norādījumus par to, vai valsts tiesību norma, kas noteiktos apstākļos un ar atbilstošu pamatojumu ļauj konkurences iestādei pagarināt termiņus, līdz kuriem ir jāpabeidz izpildes procedūra, ir saderīga ar pienākumu īstenot procedūru saprātīgā termiņā (3. panta 3. punkts).

6. SECINĀJUMS

ECN+ direktīvas mērķis ir dot valsts konkurences iestādēm iespēju efektīvāk panākt ES pretmonopola noteikumu izpildi, ieviešot neatkarības garantiju un izmeklēšanas, lēmumu pieņemšanas un naudas sodu piemērošanas pilnvaru minimumu, saskaņojot iecietības programmas un uzlabojot sadarbību starp valsts konkurences iestādēm. Tādējādi *ECN+* direktīva papildina decentralizēto izpildes sistēmu, kas ieviesta ar Regulu (EK) Nr. 1/2003, ar kuru valsts konkurences iestādes tika pilnvarotas īstenot ES pretmonopola noteikumus, nepiešķirot tām saskaņotas izpildes panākšanas pilnvaras.

Visas dalībvalstis, izņemot vienu, ir transponējušas direktīvas galvenos noteikumus, lai gan lielākā daļa dalībvalstu to paveica ar kavēšanos.

Komisija turpinās novērtēt un uzraudzīt, kā dalībvalstis ievēro *ECN+* direktīvu, un veiks atbilstīgus pasākumus, vajadzības gadījumā izmantojot arī pārkāpuma procedūras, lai nodrošinātu tās pilnīgu un pareizu transponēšanu visā ES. Komisija arī turpinās uzraudzīt norises dalībvalstīs šajā jomā nolūkā pārskatīt *ECN+* direktīvu, tiklīdz būs uzkrāta pietiekama pieredze jauno noteikumu piemērošanā.